

סוף העולם שמאלה

32 נשים מכל גווי הקשת הישראלית ממריאות
לפורטוגל למאגמה צ'אלנג' - מסע שטח אתגרי. יחד
הן מגלות שההרים, הנהרות ונהיגת השטח הם רק
תפאורה לתהליכים פנימיים ועמוקים הרבה יותר
רחלי מלקיבודה

בכניסה לבית הכנסת בבלמונטה, עיירה פרטוגלית קטנה וציורית, נתקלנו בפעם הראשונה באותיות עבריות. "כאן במקום הזה לא נותקה השלשלת", זהו המילים מתוך שלט מאיר עיניים, "כאן בבתי הכפר קיימו בסתר את מצוות היהדות במשך חמש מאות שנה, מ-1492 עד 1992, כשהם מעבירים את המסורת בעל פה, מדור לדור, בחשאי, אנוסים לחיות חיים כפולים. גוהרים שלא למעור בין מנהגי היהדות והנצרות מתחשש ליפול לידי האינקוויזיציה ומרתפיה. מברכים על החלה והיין, ממלמלים באפילה מילים מתוך התפילה. שומרים על יהדותם בנפש פנימה". במשך כ-500 שנה הסתירו אנשי בלמונטה את יהדותם. הם התגלו רק בשנת 1917, על ידי מהגרס מכרות יהודי שנתקל בהם במקרה. וקנות הכפר סירבו להאמין לו שיש יהודים שחיים מתוך לארץ, ורק כאשר דקלם את כל קריאת שמע בעל פה הן התרצו. עד הגילוי פעלו יהודי הכפר על פי הכלל "היה יהודי בביתך וקתולי בצאתך". הם התביאו בכיסם מוזות כיס גיירות מעץ ומישישו אותן כל אימת שנכנסו לביתם. הם קטמו את המשקוף בבניסה כאוסור למיקום המזוה. ❧

“כאן לא כבה הנר לעולם”. בית הכנסת בבלמונה

הילוכים, ואנחנו נשים. היסטוריות, “עמית”, נשמעים הקולות בקשר, “נתקענו בווינק בעלייה”, ועמית מחכה, יש לה סבלנות, עד שכל השיירה מתאחדת מחדש ל”דבוקה” (מילה שעמית מאוד אוהבת).

בלילה שלפני המסע ישבתי במשך ארבע שעות להכין דיסקים עם מוזיקה לדרך, רק פרט אחד שכחתי לבדוק – שהגייס הפורטוגלי שלנו קורא צרובים, ובכן, הוא לא, מה שאילץ אותנו להסתפק בגלגלצ של פורטוגל: תחנת רדיו שהפלייליסט שלה נמצא בדילי של שנה אחרי ישראל, זה אומר שרק עכשיו גילו שם שאימי חיינחאוס מתה ושאריל הוציאה את “סט פייר טו דה ריין”, ובאופן כללי נראה שיש להם חמישה דיסקים שכל הזמן מתחלפים ביניהם.

מסעות מהסוג הזה לרוב קמים ונופלים על הבנות שאיתן בגייס, במקרה שלנו לפחות, השידוך היה מרוק, צוותי לגייס עם ורדית, ליאת ויעל – שלוש נשים מגוונות ומצחיקות, בדיק כמו שביקשתי, כבר ביזם הראשון הודיעה לנו יעל שהיא כבדת שמיעה, שההאונה שלה מבוססת בעיקר על קריאת שפתיים וקול חלש שהיא שומעת מהמכשיר, וכדי לתקשר איתה חייבים לשמור על קשר עין, על פניו התיאור הזה יכול להישמע כמו מועקה לא פשוטה, אבל בכלל לא הרגשנו כך, יעל התגלתה כאחת הבנות הנעימות, האינטליגנטיות והמוערכות במסע הזה, והכי חשוב – היה לה הרבה הומור עצמי, לפני השינה הייתה אומרת “אני מורידה את המכשירים, אז תתחד בבקי”.

ערפל מסלול

בספר מוגסנט אין ילדים, מחזן לבתיים יושבים פורטוגלים ישישים ומנסים למכור את מריתלתם, הצעירים כבר מזמן ברוח לליסבון

מהר מאוד את מבינה שמי שעסוקה באיפיון פשוט מפסידה את המסע הזה.

פורטוגלצל

פורטוגל יפה, הנופים שלה מוכירים קצת את הנוף הים תיכוני של ישראל, בחלק מהמקומות שנסענו בהם יכולנו לדמיין בקלות שאנחנו בשומרון או ברמת הגולן; בעיצומו של מסלול רגלי לתוך עמק קרחוני הכריזה אחת הבנות “ברוכים הבאים לנחל עמוד”, וזה לגמרי חרגיש ככה.

הפורטוגלים עצמם נראים כמו הכלאה מוזה בין ספרדים לברזילאים, וגם מתנהגים בהתאם, מצד אחד – מדובר באומה של סתלבטנים; בצהריים הרחובות ריקים כי כולם בסיאסטה, מה שאולי מסביר את העובדה שהמזבז הכלכלי שם בקאנטים והאבטלה בקרב הצעירים עומדת על 40%, מצד שני – נסו לעכב אותם בכביש מהיר, עם כמות הצפירות והקללות שקיבלנו, נהגי תל אביב נראו פתאום כמו עמנואל הלפרין על ואלים.

את הלילה הראשון אנחנו עושות בעיירה ציורית העונה לשם “קסטלו דה וידה” ובבוקר כבר מחכים לנו הגייסים, חלק מהם עוברים על

הפורטוגלים נראים כמו הכלאה בין ספרדים לברזילאים. מצד אחד הם אומה של סתלבטנים, מצד שני – נסו לעכב אותם בכביש מהיר

על הצלבים שלהם הוסיפו שלושה קווים קטנים – זכר לאברהם יצחק ויעקב, כשהיו הגרים באים לרחצה בביתם, הם כיבדו אותם בנקניקיות אליירה – שהיו חומות במראה ובריה לבשר חזיר אך למעשה היו בשורות, מי שמר על היהדות? הנשים, הן קיימו את המצוות והמנהגים בבית, המשיכו לנחל מטבח כשר ומלו את הבנים, כשכנותיהן היו בוגרות דיין החלו ללמד אותן פסוקים וחלכות בעל פה, וכך העבירו את היהדות לדורות הבאים.

עמדנו שם במדי המאגמה הרשמיים, קבוצה של 32 נשים שהכירו רק לפני יומיים – ובכינו, המחשבה על כך שעם גורל קצת אחר יכולנו להיות שם, בין תושבי הכפר האנטסים, טלטה את כולנו, והנה אנחנו פה, מצדידות בגייסים שעליהם מתנוסס בגאון דגל ישראל, עמיות בחולצות שחורות עם כיתובים בעברית, משוטטות ברחובות העיירה באין מפריע, מנופפות לשלום למקומיים, נזכרתי בתיאורים של יורם קניוק בספר “הברזילאי האחרון” על ניסיונותיו הכושלים למצוא “גרמניה אחרת”, מי יודע, אולי מי מאבותיהם הלשין על יהודים לכומר וצפה בהם עולים לגרום בכיכר העיר.

כל אישה והסיבה שלה

יומיים קודם לכן נחתנו בשדה התעופה במרדרי, 32 נשים ממגורים ומגילאים שונים – דתיות וחילוניות, מבוגרות וצעירות, נשואות וזקוקות, “ואט אז מאנגנו?” שואלים אותנו עוברי אורח בצ”ק אאוט, לבי תסבירי להם שכל אישה באה לכאן מהסיבה שלה, יש כאלה שסוחבות איתן סיפור לא פתור ובאות להתמודד איתו לראשונה; נוח להן בחברת ודות, יש את אלו שמחלישות קידומת ל”30 או 40 או 50, וקיבלו את המסע במתנה מהבעל המפגן, יש נשים שכבר היו במסעות קודמים וחזרו שוב, ויש כאלה שסתם רוצות לנקות את הראש מעבודה סיופית או מהשגרה המעיקה.

ביציאה משדה התעופה במרדרי מחכה לנו אוטובוס שאיתו אנחנו אמורות לנסוע שש שעות נוספות עד לכנול פורטוגל, טוב, זה לא בדיוק היה אוטובוס, זה היה לימוזינבוס – עם כיסאות מרופדים ושירותים ושקע למטען, והכי חשוב: Wi-Fi, חיש מהר נשלפים הטלפונים והאצבעות מתחילות ללסוף את המסך, ברקע נשמעות שיחות הרעצה בנוסחים פחות או יותר קבועים: “כן, חמדי, הנענו בשלום”; “ר”ש לילדים ותניד להם שלא ישתוללו”; ידענו שזו הולכת להיות נקודת החיבור האחרונה שלנו לעולם בטרם נגיע לערבות פורטוגל, ובשביל כמה מאיתנו זו הייתה ממש חווית גמילה עם כל התסמינים המקובלים – הוצאה חוזרת ונשנית של המכשיר והנפתו כלפי מעלה, אולי שם, בטובה מטר שמונים, יימצא קו אחד של קליטה.

יש בינינו נשים שכל החיים חותרות. ועבור חלק מאיתנו, לדעת להרפות ולתת למישהו אחר לחתור בשבילך היה האתגר האמיתי

לוי מדווחת מתוך פריור במהלך טיול שורשים באנטארקטיקה. אנחנו מצטנפות יחד, מתחבקות כדי להתחמם, ובינתיים צוות 6 מחלק לנו מטפחות לקראת הדלקת הנרות. כבר ארבע שנים לא עלתה מטפחת על ראשי. לא בשבת, לא בחג. אני אנטי מטפחתית. אבל משהו בהפגנת החום של הבנות מוסס אצלי את כל העקיצונות. מצאתי את עצמי יושבת בכיסוי ראש מלא, שורה ביחד עם הדתיות את המגניטת לשבת ומלמדת גם את החילוניות שהתעניינו. אחרי הארוחה המשכנו בשירה ספונטנית. מתאום התגלה שורדית ואני חולקות בינינו ארסנל שלם של שירים מילדותנו בבני ברק. התחלנו לזעוק ביחד את השירים. את הילדות. את הגעגועים. ולמרות שנשבה שם רוח מקפואת עצמות, לא רציתי שארוחת הערב הזו תיגמר.

עצלנית על כולנה

בקר. הקור המקפא של השמורה מתחלף בשמש שקרנית שבאה וחולסת. רגע אחר את בצל וקר לך, רגע אחר את בשמש ומתה להוריד את הסוודר. לידנו מתמקמת חבורת ילדי צופים ואנחנו שואלות מהם כדור. פתאום מתפתח משחק "חיי שרה" ספונטני. רמיינו לעצמכם: חבורת נשים, חלק מהן אמהות, חלק אפילו סבתות. מפגישות זו את זו בהתקפות כדור. איפה עוד בעולם היינו מרשות לעצמנו להשתחרר ככה?

בבוקר יום ראשון אנחנו מקפלות את המאהל ויוצאות לדרך. קצת נחיתת שטח, פה ושם בדיחות בקשר ועד שהמדריכה מפסיקה אותנו: "בנות, פנו ת'קשר" או: "בנות, ראות את השחור שעל הסלעים? קוראים לזה 'תחזית'". לקראת הצהריים אנחנו מגיעות לנהר המוגרגו, שם נחכה לנו, שוב, חבורת גברים פורטוגלים נאים למראה ומב. הם לא היו עד כדי כך יפים. אבל כשמדובר בחבורת נשים שנמצאות יחד 24/7, הסטנדרטים יורדים, וכל פורטוגלי עם שתי עיניים סימטריות הוא מינימום אלן דלון. אז איפה היינו? קראקים. נתחיל בזה שהננו אותנו בתוך הליפית גומי שמסתירות את כל השוממים – כבר התחילו טוב. בנהר עצמי תצלחנו לחתור בערך חצי שעה. אחרי שטרעד לנו שלא סיימנו אפילו חצי מהמסלול, החלו הסטלניות לחפש

הי הג'יפ. הבנות בודקות את השטח

על השולחנות בחוף ממתינה ארוחת ערב חמה. ואנחנו נחתות לתוך השקי שינה כלעומת שבאנו. צהרי שיש. אחרי מסלול קצר באזור השמורה אנחנו חוזרות למאהל, שם טחכים לנו ארבעה גברברים פורטוגלים עם שלשלאות בידהם. "הלו גירלס, הכנו לכן אומנה, הו וונסס טו בי פירסט?" רוב הבנות די מרוצות מהאטרקציה. חוץ ממייכל. יש לה פחד גבוהים. ובכל זאת, מיכל מתעקשת לא לוותר לעצמנה. היא באה לכאן להתגבר על הפחדים. וכך, כשכילנו מעודדות אותה מלמעלה, צפינו בה יורדת משם, דמעות בעיניה ורעד בטפה. בשבילנו זו הייתה סתם אומנה. בשבילה זה היה רגע מכונן בחיים.

אתן זוכרות את השירים

ערב שבת. המולת המקלחות בעיצומה. 32 בנות על שני מקלחונים קטנים שחולקים ביניהם צנרת משותפת, מה שאומר שאם השמאלית פותחת את הורם, הימנית נתקעת עם זרזיק ויכולה לשתף מקסימום את הגבות. "המקום הזה מתחנך אותי לסבלנות", אומרת לי רבקה אחרי שתפסו לה את התור. הערב יורד, וקר. כמה קר? דמיינו את יוגית

כדי לחפש עבודה, מה שלא משפיע כלל על יופי של הכפר, שהוכתר כמקום הכי פורטוגלי במדינה. מה מאפיין כפר פורטוגלי, אתם שואלים? ובכן, נתחיל בכך שלא שמעו שם על כביש היקפי. העליות תלולות ועקומות והבתים משתלבים בתוך סלעים ענקיים שמהווים חלק מהטופוגרפיה של המקום. ראיתי אפילו מזנן מותקן בתוך סלע, בי נשבעתי. סגנון הבנייה של הפורטוגלים מוכיר מעט את זה של היוונים – בתים לבנים עם קימורים קלים, פרחים ואדניות במרפסת והמון עיטורי תריסנות. במרכז הכפר ניצבת כנסייה גדולה ובראשה מתנוסס פסל מברזל של תרנגול, שנחשב בפורטוגל לסמל של ישר וצדק. למה דווקא תרנגול? מאותה סיבה שלנו יש אריות על הפודות. זה קטע כזה של פורטוגלים.

הערב יורד, ואנחנו בדרכנו למקום הלינה. כמו בכל ימי המסע, גם הפעם אין לנו מושג איפה גישן הלילה. הצוות שומר על חשאיות מוחלטת בנושא. אחרי שעה קלה של נסיעה אנחנו נכנסות לאתר קמפינג שבשמורת הסרה דה אסטורלה. קרחת יער ענקית שמוקפת בהרים גבוהים וכסופים. האוהלים שלנו כבר מוקמים,

רוב הבנות מרוצות מהאומגה, חוץ ממיכל - יש לה פחד גבהים. אך היא מתעקשת לא לוותר לעצמה. היא באה לכאן להתגבר על הפחדים

של גבינות ויין. כל חומר גלם הפך אצלן למנת טרמה (ועוד כשר), והכל נעשה באהבה ובכיף.

שעות אל הלא נודע

ביום השישי למסע אנחנו יוצאות מערבה לכיוון האוקיינוס האטלנטי, הנקודה המערבית ביותר באירופה, הדרך לים אפופת מסתורין ואווירה משונה של סוף עולם, ואכן כך הדבר: מבאן יצאו הספינות הראשונות של מגלי העולמות בדרכן לארץ לא נודעת. עד המאה ה-15 האמינו בני האדם בקיומן של שלוש יבשות, אירופה, אסיה ואפריקה וירושלים במרכזן, ועיקר המסחר התרחש באזור אגן הים התיכון, ואז יצא הנסיך אנריקה עם אביו למסע כיבוש נגד השלטון המוסלמי. הוא הגיע לסאוטה, שם פגש מגדת עתידות שניבאה לו עתיד גדול של מלכה עולמית, הוא יצא אל העיר סאנרש שבדרום פורטוגל והקים שם אקדמיה ימית, מכון מחקר ובית ספר לנווטות.

יורדי הים כינו אותו "אנריקה הספן", למרות שבמהלך חייו כמעט שלא דרכה כף רגלו של אנריקה על ספינות. עד 1460, שנת מותו של אנריקה, כבר שלטו הפורטוגלים במספר איים באוקיינוס האטלנטי וחקינו בהם חוות לגידול קני סוכר שהכניסו לקופת המדינה סכומי כסף אדירים, חיה זה תור הזהב של פורטוגל, תקופה קסומה ומלאה אדרנלין של המין, יצרנות ותעוזה. אנחנו מגיעות לפגישה, עיר נמל יפואית למראה, שם מחכה לנו ספינה שאמורה להשיט אותנו לאי בודד. הספינה קטנה יחסית, ואפשר להרכיש את תגודות הגלים. חלק מהבנות נצמדות לחרטום ומצטלמות בפרוז "אייס פליינג ג'ק" ומישהו משדרת את הרכיבובל לשים שירים עבריים. מי הים ניתזים על פניו והשיער שלנו מקבל מרקם של נייר זכוכית, אבל לא אכפת לנו, כי כף, ואנחנו ביחד, ניסעות אל הלא נודע.

עניין של שעה ואנחנו עוגנות בסמוך לאי בודד. הנוף מדהים, שחפים מנקרים לנו באוזן ללא הפסקה, הלילה עובר עלינו בקושי רב, רוחות עזות מסיטות את האוהל והוא מתפרק עלינו. אני קמה בבוקר ומרינישה כאילו ישנתי בתוך בלון. לכל אחת יש נקודת שבירה במסע, ושם חיייתה הנקודה שלי. אבל זה מה שיפת

"נעקנו ביחד את השירים, את הילדות, את הגעגועים". מתכוננות לשבת בשמורת הסרה דה אסטרלה

מאיתנו, לדעת להרפות ולתת למישהו אחר לחתור בשבילך וזה האתגר האמיתי. שעת דמדומים, אנחנו מסיימות את מסלול הקיאקים ויוצאות מהם עם עור מברוזה וקיפאות מקור. לא הספקנו להגיד "וורדריי תעשה לי ג'סט" והן כבר היו שם – ענת, חנה וחגית – צוות המנהלה של מאנמה. עם סחלב חם, ואחר כך רוכן פלאפל של "מאנמה בלאפה", כאן אולי המקום לצייץ – חלק מהדברים המרשימים במסע הזה הם החום והאהבה שמוענקים ררך האוכל. בכל מקום הן חיכו לנו, בכל פעם עם הפתעה חדשה, כשהיה חם הן הפציעו עם צלוחיות של יוגורט ונרמולה, כשהיה קר הן באו עם מגש

פתרונות יצירתיים, כאשר לפתע הלף על פנינו קיאק של אחד המדריכים המלווים. - "היוש מדריך, וואט יור נייס?" - "אורלנדו". - "וול, וורדריי, קן ווי טיי אאור בואט טו וורס?" - "באט יו שוד סטרייב פור יורסלף". - "רמט, רונלדו, וונט בי לייק ריז?" עד מהרה נוצרה מאחורי הרודריגו שיירה שלמה של קיאקים קשורים זה לזה, והפורטוגלי המסכן חותר בשביל כולנו. "רבות בנות עשו חיל ואת עצלנית על כולנה", אומרת לנו אחת החותרות. אבל אנחנו לא הרגשנו ככה, יש בינינו נשים, ובתוכן אני – שכל החיים חותרות, ועבור חלק

הנופים הם רק תפאורה לתהליכים פנימיים יותר. עם החברות לג'יפ

אנחנו בדרך לפאתי ליסבון, שם צפוי לנו מפגש עם ילדי מהגרים. הגענו מצוידות במדבקות וערכת איפור. מדהים כמה מעט צריך כדי לשמח ילד

אבל לפעמים אנחנו אלה שלא שומעות אותה. יעל עשתה לנו בית ספר בחקשבה. את הלילה האחרון אנחנו עושות בוילה ויסוסה – מגור מדרים ביופז שהוסב לארסון, דרך מושלמת לסיים מסע שכזה. בבוקר אנחנו מזדכות על הג'יפים וחוצות שוב את גבול ספרד בדרך לשדה התעופה במרריד.

הביתה

בעלייה למטוס אני נוכרת בסיפור שאחת הבנות סיפרה לי בזמן ההפלגה לאי, על הנסיכה שלא פתחה את החלון כדי שותסרוקת לא תיחרס לה ובסוף הפסידה את כל הטיפ. פתאום זה מכה בי: ההבנה שכל הנופים המרהיבים הללו שהצינו והקילומטרים שנסענו הם רק תפאורה לתהליכים הרבה יותר פנימיים ועמוקים. את מיעוטם הספקנו להבין כבר במסע עצמו, אבל את היתר כנראה נבין רק בדיעבד. אחרי שנצא מהצ'ק-אין לעבר ורועותיהם הפתוחות של בני המשפחה שלנו שישאלו "איך היה", ולא נדע בדיוק מה צריך לענות. ואם אתן קוראות את יומן המסע הזה ומתות מקנאה, אל דאגה – באוקטובר הקרוב תצא קבוצה נוספת של מאגמה לפרוטוגל הקסומה. חפשו בטנל הקרוב לכיתכן. ■

הכותבת הייתה אורחת מאגמה צ'אלג'

בדיוק כמו שהם היו וקיים לנו. ביום האחרון למסע אנחנו מבקרות באבורה, עיר עתיקה בפורטוגל. עמית המדריכה מכניסה אותנו לתוך קאפלה ענקית שאת קירותיה מעוטרים לא פחות מ-5,000 גולגולות ועצמות של אנשי דת שביקשו במיוחד להיקבר שם. מעל הכניסה כתוב "אנו העצמות מחכות לשלך". ובכן, תמשיכו לחכות.

משם אנחנו ממשיכות למבצר סנוך, ותמר המלווה מכריזה בקשר שצריך להכין הופעה למסיבת הסיום. בתוך הג'יפ מתפתח דיון הרה גורל: אילו מילים נכנים לתוך מנגינת הקרייקי המקורית שלנו (נגנאם סטיל, זו הבנאליות). אנחנו בלחט היצירה ולא שמות לב שהותרנו את יעל קצת מאוחר. היא לא שומעת אותנו, ומתקשה לעקוב. אבל יעל כמו יעל – לא שומרת שום דבר בבטן. היא גורעת בנו שאנחנו מריכות בהצלחת השיר, ומנסה להסביר לנו כמה זה מתסכל – לנסות כל הזמן להיות בעניינים, לבקש מאנשים לחזור על הדברים שוב ושוב, ופתאום אני מבינה שיעל אולי לא שומעת טוב.

במסע הזה – לילה אחד את ישנה באי בורד ומרגישה כמו בפרק של הישרדות, ואילו בלילה שלאחריו את מנגממת במיטה מלכותית באחוזה ויקטוריאנית שהוסבה לבית דירות. ועל כך אומרת לנו תמר המלווה: "לפנק, לפנק, לפנק".

שיעור בהקשבה

בחזרה ליבשה, אנחנו בדרך לפאתי ליסבון, שם צפוי לנו מפגש מרגש עם ילדי מהגרים שמתגוררים בשכונת בלוקים. אישה בשם קלרה מפעילה שם מועדון שמטרתו לספק להם תעסוקה בשעות אחר הצהריים. אנחנו מגיעות מצוידות בכל השטרות שילדים אוהבים: מדבקות, עמדת איפור, קעקעים מלאכותיים עם נצנצים, מדהים כמה מעט צריך כדי לשמח ילד. במפגשים מהסוג הזה יש הרבה פעמים נטייה לפטרונות, רוצה לומר, ה"דורות העשירות" שבאות לשמח את "הילדים המסכנים". אבל משהו במפגש הבלתי אמצעי הזה, של מבוגרות שחיפשו להתיילד ושל ילדים שמתבגרים טרם ומנם, משטש את ההבדלים. הייט וקיקות להם